

HÜZÜN TURİZMİ İLE İLGİLİ ÇALIŞMALARIN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ (BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF STUDIES ON DARK TOURISM)

Oğuzhan KODALAK¹ (orcid.org/ 0000-0003-1578-7435)

Mahmut BALTACI^{2*} (orcid.org/ 0000-0001-7509-3094)

¹Necmettin Erbakan Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve Finansman Bölümü, Konya, Türkiye

²Selçuk Üniversitesi, Silifke Taşucu MYO, Seyahat Turizm ve Eğlence Hizmetleri Bölümü, Mersin, Türkiye

Özet

Turizm kavramına yönelik beklentiler gün geçtikçe değişim göstermektedir. Dolayısıyla bireylerin seyahat nedenleri farklı eğilimler göstermektedir. Bu değişimin yönü ise kitlesel turizm hareketlerinden alternatif turizme doğru bir yol izlemektedir. Hüzün turizmi; alternatif turizm hareketlerinden birisi olarak nitelendirilmektedir. Hüzün turizmi felaketle sonuçlanan doğa olayları, bireylerin yaşadıkları trajik olaylar, savaş alanlarını görme isteği, tarihi mekanlara olan ilgi ve eğilim gibi duygularla ifade edilmektedir. Bu çalışmada bibliyometrik veriler yardımıyla hüzün turizmine ilişkin literatürün genel çerçevesinin ve zaman içindeki evriminin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın evreni, Scopus veri tabanında 2014-2023 yılları arasında yapılan araştırmalardan oluşmaktadır. Bu kapsamda 15.06.2023 tarihinden itibaren Scopus veri tabanında "Dark Tourism" başlığı altında 710 adet çalışmaya ulaşılmış daha sonra ise bu konuyla alakalı 2014-2023 yılları arasındaki İngilizce olarak yayınlanmış yayınlar ve sosyal bilimler alanıyla, işletme, yönetim ve muhasebe alanında yapılan çalışmalar dikkate alınarak sınırlandırılmıştır. Uygulanan kısıtlardan sonra 516 adet yayın değerlendirmeye alınmıştır. Elde edilen veriler birtakım parametreler kullanılarak analiz edilmiş bunun sonucunda çalışmalar hakkında genel bilgiler, anahtar kelimeler, konu ile en fazla yayın yapan yazarlar, dergiler, yazarların ve dergilerin etki değerleri, Dünya'da hüzün turizmi kavramına ilişkin yapılan iş birlikleri ve bu konu hakkında en fazla yayın yapan ülkeler gibi bilgilere yer verilmiştir. Araştırma sonucunda konuyla alakalı en çok yayının 2018 yılında yapıldığı, Annals of Tourism Research adlı derginin en fazla atıf alan dergi olduğu, Kor Tanje Me'nin en fazla yayın yapan yazar olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hüzün Turizmi, Ölüm Turizmi, Alternatif Turizm, Savaş Alanları Turizmi

Abstract

The expectations for the concept of Tourism are changing day by day. Therefore, the travel reasons of individuals show different trends. The direction of this change follows a path from mass Tourism movements to alternative Tourism. Dark Tourism is described as one of the alternative Tourism movements. Dark Tourism, natural events that resulted in disaster, tragic events experienced by individuals, and the desire to see the battlefields are expressed with emotions such as interest and tendency to historical places. This study aims to determine the general framework of the literature on dark Tourism and its evolution over time with the help of bibliometric data. In this context, 710 studies were accessed under the title of "Dark Tourism" in the Scopus database since 15.06.2023. Then the publications published in English between 2014-2023 on this subject and the studies conducted in the field of social sciences, business, management, and accounting were limited. After the applied constraints, 516 publications were evaluated. The data obtained were analyzed using a number of parameters, and as a result, information such as general information about the studies, keywords, authors and journals with the highest number of publications on the subject, impact values of authors, journals, collaborations on this concept in the world and countries with the highest number of publications on this subject were included. As a result of the research, it was determined that the most publications on the subject were made in 2018, Annals of Tourism Research was the most cited journal, and Kor Tanje Me was the author with the most publications.

Keywords: Dark Tourism, Thana Tourism, Alternative Tourism, Battlefield Tourism

Giriş

Kitlesel olarak gerçekleştirilen ve deniz, kum, güneş bağlamında yürütülen klasik turizm anlayışı zamanla turistlerin talepleri doğrultusunda farklılık göstermiştir. Yaşanılan teknolojik gelişmeler, iletişim araçlarının yaygınlaşması ve bilgiye ulaşımın pratik bir hale gelmesi, yaşam koşullarında meydana gelen olumlu değişimler, kişilerin değişiklik ve yenilik arzuları gibi etkenler turizm kavramına ilişkin beklentilerin

*Sorumlu yazar: mbaltaci@selcuk.edu.tr

DOI: 10.33083/joghat.2023.327

değişmesinde etkili olmuştur. Yaşanılan bu gelişmelerle birlikte klasik seyahat acenteleri tarafından sunulan hizmetlerin tatmin düzeyi azalmış bilhassa internetin yaygın bir hale gelmesi neticesinde bilgiye ulaşımın daha kolay olması, ulaşım imkanlarının yaygınlaşması ve ulaşım maliyetlerinin uygun bir yapı izlemesi turistlerin ilgi alanlarına yönelik seyahat etmelerine imkân tanımıştır (Alili, 2017; Ertürk, 2018:). Turistlerin talepleri alternatif turizm kavramıyla birlikte yeni turizm faaliyetlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Dolayısıyla alternatif turizm anlayışı klasik tatil anlayışını farklı bir boyuta taşımıştır (Çelik, 2017). Bu şekilde ortaya çıkan özel ilgi turizm çeşitlerinden birisi de hüzün turizmidir (Öztürk, 2016). Hüzün turizmi kavramı genel olarak doğal afetler, soykırımlar, terör, cinayetler ve savaş gibi tarihsel olarak önem arz eden olayların yaşandığı yerlere gerçekleştirilen ziyaretleri kapsamaktadır. Hüzün turizminin amacı ziyaretçilere atmosferi hissettirmektir. Bu doğrultuda ziyaretçiler sadece tarihi mekanları ziyaret etmekle kalmamakta aynı zamanda müzeler, anıtlar, anma törenleri gibi diğer etkinliklere de katılım göstermektedirler. Hüzün turizmi ziyaretçilerin yaşanan olayların sosyal ve duygusal dokusunu daha iyi analiz etmelerine imkân sağlamakla birlikte bu olayların insanlar üzerindeki etkilerinin de anlaşılmasına yardımcı olduğu bilinmektedir. Turistlerin felaket ölüm, acı keder ve vahşet gibi duygulara olan ilgisi 20. yüzyılın sonlarında ve 21. yüzyılın başında önem kazanmış bir olgudur (Stone, 2013). Ölüm, keder ve acıyla ilgili kavramların turistik cazibe merkezi olarak tanıtılmasını ifade eden hüzün turizmi kavramı da bunlardan birisi olup ilk kez Folley ve Lennon tarafından 1996 yılında kullanılmıştır. Hüzün turizmi kavramı teorik olarak yirmi yıldan fazla süredir kullanılmasına rağmen bu kavram tarih boyunca devamlılığını sürdürmüştür. Toplumsal açıdan değerlendirildiğinde ise geçmişi Roma'daki gladyatör savaşlarından, hac ziyaretlerine, Orta Çağ'daki toplu açık infazlardan, Victoria dönemindeki rehberli morg turlarına ve Pompei şehrinin ziyaret edilmesine kadar dayanmaktadır (Fonseca, Seabra ve Silva, 2016). Hüzün turizmi farklı kavramlarla da ilişkilendirilmiştir. Örneğin katarsis kavramı ve Antik Grek felsefesinde Aristoteles'in trajedi kavramının seyirci üzerindeki etkisini anlamak amacıyla poetika adlı tragedyanın bu kavramla ilişkilendirildiği bilinmektedir (Özdemir ve Çakmak, 2022: 391).

Hüzün turizmi kavramına hem Dünya'da hem de Türkiye'de yoğun bir ilgi vardır. Bu açıdan değerlendirildiğinde Türkiye'deki önemli hüzün turizmi merkezleri olarak Gelibolu yarımadası, Çanakkale Şehitleri anıtı, Anıtkabir, Sinop cezaevi gibi örnekler sayılırken Dünya'da ise Auschwitz kampı, Alcatraz hapisanesi, Çernobil gibi hüzün turizmi destinasyonları örnek gösterilmektedir. Bu sebeple bu çalışmada bibliyometrik veriler yardımıyla hüzün turizmine ilişkin literatürün genel çerçevesinin ve zaman içindeki evriminin belirlenmesi amaçlanmıştır. Böylelikle hüzün turizmine ilişkin yapılan çalışmaların belirlenmesinin ilgili alana dair yapılan çalışmaların zenginlik katmasına destek olacağı düşünülmektedir. Bu doğrultuda hüzün turizmi kavramına ilişkin 15.06.2023 tarihinden itibaren 2014-2023 yılları arasında İngilizce olarak yazılmış ve sosyal bilimler alanıyla, işletme, yönetim ve muhasebe alanında yapılan çalışmaların evrenini oluşturmuştur. Uygulanan kısıtlar sonucunda elde edilen bulguların gelecek çalışmalar için rehberlik edeceği düşünülmektedir. Bu çalışmada öncelikle hüzün turizmi kavramına değinilmiş olup günümüzde popüler hüzün turizmi merkezlerine örnek verilmiştir. Daha sonra ise Hüzün turizmine ilişkin literatüre değinilmiş olup sonraki bölümde ise bibliyometrik analiz ve haritalama tekniğine ilişkin elde edilen sonuçlara yer verilmiştir.

Kavramsal Çerçeve

Hüzün Turizmi Kavramı

Hüzün turizmi kavramı ilk olarak (Folley ve Lennon, 1996) tarafından kullanılmıştır. Folley ve Lennon dark kelimesini aydınlığın olmadığı, kum ve güneşin karşıtı ve karanlık gibi anlamlara gelecek şekilde ifade etmiştir. Bu kavram cinayet, ölüm, felaket ve savaş gibi terimleri kapsamaktadır (Rojeck, 2007 ve Dunkley ve Morgan, 2007; Şimşek, 2021). Bu ziyaretleri “Thana turizm” (Ölüm Turizmi), (Blom, 2000) “Morbid turizm” (Ölümlle İlgili Turizm), (O'Rourke, 1988), “Holidays in Hell”, (Cehennemde Tatil), (Rojeck, 2007), “Blackspots Tourism” (Kara Alanlar Turizmi) olarak adlandırmıştır. Türkçe literatür incelendiğinde ise Hüzün Turizmi (Dark Tourism) (Kurnaz ve Kılıç, 2016; Çelik, 2017; Birdir ve Güler, 2019; Bulut ve İli Demirel, 2022) ve Battlefield Tourism (Savaş Alanları Turizmi) (Alaeddinoğlu ve Aliağaoğlu, 2007; Atay ve Yeşildağ, 2010; Ilgar, 2015; Çatır, 2017) kavramları kullanılmıştır.

Hüzün turizmi yakın geçmişte yaşanan insanlık dışı eylemlerin medya tarafından yansıtılan görüntülerin ardındaki gerçekliğin ziyaretçiler tarafından deneyimlenme arzusu neticesinde ortaya çıkmıştır (Folley ve Lennon, 1996). Ölümle ilgili mekanlara seyahatlerin düzenlenmesi yeni bir gelişme değildir. Tarih boyunca insanlar bilinçli olarak bu yerlere ziyaretler gerçekleştirmişlerdir. Romalıların gerçekleştirdikleri gladyatör oyunları, orta çağdaki kamuya açık idamlar, hac yolculukları, Hz. İsa'nın çarımığa gerilmeden önce azap yolu olarak tanımlanan rota (The Via Dolarosa), Mısır'daki Firavun mezarları ve önemli tarihi karakterlerin idam

edildikleri Londra Kulesi tarih boyunca ziyaretçiler tarafından tercih edilmişlerdir (Sharpley, 2009; Öztürk, 2016: 4). İnsanlar hüzün turizminin gerçekleştiği yerleri farklı sebepler doğrultusunda ziyaretler gerçekleştirmişlerdir (Seaton, 2007: 240). Seaton (2007) yaptığı çalışmada insanları hüzün turizmine yönlendiren beş farklı etkenden bahsetmiştir. Bunlar;

- **Ölüm esnasına tanıklık etmek için seyahat etmek:** Bu duruma Roma’da siyasi infazlar ve halka açık idamlar örnek gösterilebilir. Başka bir örnek ise yazar Charles Dickens 1849 ‘da Bayan Manning’in eski sevgilisini öldürmekten hüküm giyen Frederick George ve Maria Manning’in Horsemonger Lane’de infaz edilmesine katılması gösterilmektedir.
- **Bireysel ve toplu ölümlerin gerçekleştiği mekanların ziyaret edilmesi:** Bu ziyaret türü turizm davranışlarını kapsayan hüzün turizminin en yaygın biçimidir. Toplu ölümlerin gerçekleştiği bölgelere (Auschwitz, Culloden, Romadaki Colosseum, Lockerbie ya da bireysel ölüm alanlarına (Kennedy’nin suikasta uğradığı Dallas’taki kitap deposu, Londra Kulesinde prenslerin infaz edildikleri oda, Marc Bolan, James Dean veya Eddie Cochrane gibi pop karakterlerinin öldürüldüğü yol) ünlü katillerin uğradıkları mekanları (Karındaşen Jack ve Frederick West’in evleri) görmek amacıyla gerçekleştirilen ziyaretlerdir.
- **Önemli kişilerin ya da yapıların görülmesi amacıyla gerçekleştirilen seyahatler:** Bu hüzün turizmi mezarlıklara, savaş anıtlarına, yeraltı mezarlara ve mahzenlere yapılan ziyaretleri kapsamaktadır. Örneğin İspanya’daki kralların ve kraliçelerin mozolesi olan El Escorial ve Franco anıtı, Paris’teki Pere Lachaise mezarlığı, Kafka’nın gömülü olduğu Prag’daki Yahudi mezarlığı, Belçika’daki Menin kapısı ve Stalingard anıtı gibi toplu savaş anıtları gösterilebilir.
- **Hüzün turizmine ilişkin sembolik kalıntıların görülmesi amacıyla gerçekleştirilen ziyaretler:** Bu tür ziyaretler ölüm silahlarının, cinayet kurbanlarının kıyafetlerinin ve diğer eserlerin sergilendiği müzeleri içermektedir. Örneğin Küba’daki Devrim müzesinde devrim kahramanlarının kana bulanmış kıyafetleri ve diğer eserler sergilenmektedir. Londra’daki Madame Tussaud müzesinde her zaman ünlü katillerin balmumu heykelleri sergilenmektedir. Kremlin’de ise Lenin’in mumyalanmış cesedi siyasi bir turistik cazibe merkezi olarak sergilenmektedir.
- **Yeniden yapılan canlandırmalar için gerçekleştirilen ziyaretler:** Bu ziyaret biçimi ilk zamanlarda 21. Yüzyıla kadar büyük ölçüde Hz. İsa’nın ve diğer Hristiyan figürlerin ölümlerini sahneleyen sunumlarla kısıtlıydı. Buna en güzel örnek Alman Alplerindeki Oberammergau’daki tutku oyunudur.

Bazı araştırmacılara göre ise hüzün turizmi kavramını toplumu etkileme derecelerine göre koyu ve daha koyu şeklinde, mekânsal özelliklerine göre (Darkest-Lightest) en koyudan en açığa şeklinde ya da ölüm gibi korkutucu olayları mekanlarla bağdaştırma (korku şehirleri, afet ve savaş alanları) gibi kriterler altında değerlendirdikleri belirlenmiştir (Özdemir ve Çakmak, 2022: 392). Aşağıdaki tablo 1’de ise Dünya’daki önemli hüzün turizmi merkezleri yer almaktadır.

Tablo1. Dünya’daki Hüzün Turizmi Destinasyonları

Hüzün Turizmi Destinasyonları	Bulunduğu Yer	Hakkında
Auschwitz'deki Toplama ve İmha Kampı	Auschwitz (Polonya)	Haziran 1941 ile Ocak 1945 arasında, Auschwitz toplama kampında bir milyon erkek, kadın ve çocuk öldü. Son zamanlarda toplama kampları, her yıl 1.400.000 kişinin ziyaret ettiği bir anma müzesine dönüştürülmüştür.
Ground Zero- Ulusal 11 Eylül Anıtı	New York (ABD)	11 Eylül 2001'de Dünya Ticaret Merkezi sahasında meydana gelen terör saldırılarında hayatını kaybeden yaklaşık 3.000 kişinin anısına ve onuruna yapılmıştır. Bu anıt her yıl yaklaşık 1.000.000 ziyaretçi almaktadır.
Hiroşima Anıtı Parkı	Hiroşima (Japonya)	6 Ağustos 1945 yılında nükleer bomba saldırısı anlatılmaktadır. Müze açıldığı tarihten günümüze kadar 53 milyon kişi tarafından ziyaret edilmiştir.
Drakula'nın Şatosu-Şatosu-	Eflak (Transilvanya)	Romanya'da en çok ziyaret edilen turistik destinasyonlardan birisidir. Transilvanya'da bulunan, yılda 500.000 ziyaretçisi olan ve her yıl yaklaşık 1 milyon Euro kar elde edilen bir yerdir.
Alcatraz Hapishanesi	San Francisco Körfezi (ABD)	Alcatraz adasında bulunan yüksek güvenli bir hapishane olmakla birlikte bu cezaevi, diğer federal cezaevlerinde sürekli olarak sorunlara neden olan tutuklu mahkumları barındırmak amacıyla tasarlandı. Dünyanın en ünlü hapishaneleri olan Alcatraz, ABD'nin en gaddar suçlularından bazılarını barındırıyordu. Şu anda, hapishane bir müze ve yılda 1,5 milyon ziyaretçiyi çeken San Francisco'nun başlıca turistik yerlerinden biridir.

Pompei	Napoli, İtalya	MS 79'da Vezüv yanardağının patlaması sırasında yıkılan İtalya'nın Napoli yakınlarındaki antik bir Roma kentiydi. Patlama tüm şehri yok etti, tüm sakinlerini öldürdü ve tonlarca külün altına gömdü. Günümüzde şehir, UNESCO tarafından Dünya Mirası Alanı statüsünü almıştır ve yılda yaklaşık 2,5 milyon ziyaretçi ile İtalya'nın en popüler turistik yerlerinden biridir.
Leap Kalesi	Coolderry County Offaly (İrlanda)	İrlanda'da bulunun bu yer perili olarak kabul edilmektedir. Popüler bir efsaneye göre kaleye, orada cüzzamdan ölen ve ruhu yıllar boyunca kalan Elemental adlı doğaüstü bir varlık musallat olmuştur. Kale, bazı ünlü Amerikan dizileri için arka plan olarak kullanılmaktadır. Televizyon gösterimiyle büyük ölçüde tanınan bu kale, yılda 800.000 ziyaretçi çekmektedir.
Père- Lachaise	Paris (Fransa)	Paris'in en büyük mezarlığı olup yılda 3,5 milyon ziyaretçisiyle dünyanın en çok ziyaret edilen mezarlığıdır. Bu mezarlıkta müzik dünyasının seçkin şahsiyetleri (Jim Morrison, Édith Piaf, Frédéric Chopin), şiir yazarları (Honoré de Balzac, Oscar Wilde, Marcel Proust), heykel ve resim sanatçıları (Eugène Delacroix, Max Ernst) ve daha pek çok kişi gömülmüştür.
Soweto Gecekondu Kampı	Soweto (Güney Afrika)	Apartheid'a karşı mücadelenin tarihiyle ve altın şehrinin enerjisiyle anılan Soweto, Güney Afrika'nın en çok ziyaret edilen cazibe merkezlerinden birisidir.
Tuol Müzesi	Sleng Phnom Penh (Kamboçya)	Kamboçya'nın trajik geçmişinin tasvir edildiği yer (binlerce Kamboçyalı'nın öldürüldüğü eski imha kampı).
Dharavi Gecekondu	Mumbai (Hindistan)	Mumbai / Hindistan'da bu gecekondu mahallesi, Slumdog Millionaire filminin gösterime girmesinden sonra büyük bir ilgi gördü ve dünya çapında en çok ziyaret edilen gecekondu mahallelerinden birisidir.
Letonya Cezaevi Oteli ve Müzesi	Liepāja (Letonya)	Karosta Hapishanesi, 20. yüzyılın büyük bir bölümünde işleyen bir hapishaneydi, ancak şimdi bir müze, cazibe merkezi ve otel olarak hizmet vermektedir. Hapishane turlar, konaklama ve özel aktiviteler sunmaktadır.
Alma Köprüsü	Paris (Fransa)	Prences Diana'nın ölüm tüneli. 31 Ağustos 1997'de Prences Diana bir araba kazasının kurbanı olarak bu tünelde öldü. Olaydan sadece 10 yıl sonra bu tünel halka açıldı. O zamandan beri yılda milyonlarca ziyaretçi almaktadır.
Arlington Ulusal Mezarlığı Virjinya	Virjinya (ABD)	ABD Arlington'da, Amerikan iç savaşıyla beraber birçok ulusal çatışmada yaşamlarını yitiren kurbanların gömüldükleri mezarlıktır. Yılda yaklaşık 4 milyon kişi tarafından ziyaret edilmektedir.
Paris Yeraltı Mezarları	Paris (Fransa)	Yaklaşık olarak 6 milyondan fazla kişinin kemiklerinin bulunduğu yeraltı mezarları Dünya'nın en büyük mezarlığı olarak kabul edilmektedir. Yılda yaklaşık 300.000 kişi tarafından ziyaret edilmektedir.
Titanik Belfast	Belfast (Kuzey İrlanda)	Belfast'ın denizcilik mirasına ilişkin bir anıt olup Kuzey İrlanda'daki en popüler cazibe merkezlerinden birisidir.
Sedlec'in İskelet Kilisesi	Kutná Hora (Çek Cumhuriyeti)	All Saints Mezarlığı Kilisesi'nin altında bulunan küçük bir Roma Katolik şapeli olup 40.000 ila 70.000 kişinin iskeletlerini içerdiği tahmin edilmektedir. Kemik mezarlığı, Çek Cumhuriyeti'nin en çok ziyaret cazibe merkezlerinden birisidir ve yılda 200.000 ziyaretçi çekmektedir.
Oklahoma Şehri Ulusal Anıtı ve Müzesi	Oklahoma (ABD)	ABD'de 19 Nisan 1995'te Oklahoma City'nin bombalaması sonrasında bu olaydan etkilenen kurbanları ve hayatta kalan herkesi onurlandıran bir anıttır. Anıtı yılda ortalama 350.000 kişi ziyaret etmektedir.
Soykırım Kurbanları Müzesi	Vilnius (Litvanya)	Müze, Sovyet rejiminin suçlarının elli yıl boyunca planlandığı ve infaz edildiği eski KGB binasında (Vilnius'ta) bulunmaktadır. Bu müzeyi her yıl milyonlarca kişi ziyaret etmektedir.
Hoa Lo Hapishanesi	Hanoi (Vietnam)	Vietnam'daki Fransız sömürgeciler tarafından siyasi mahkumlar için ve daha sonra Kuzey Vietnam tarafından Vietnam Savaşı sırasında savaş esirleri için kullanılan bir hapishaneydi ve Amerikan savaş esirleri tarafından alaycı bir şekilde "Hanoi Hilton" olarak bilinmekteydi. Geçit binası halen kullanılmasına rağmen hapishane 1990'larda yıkılmıştır. Her yıl yaklaşık 35.000 ila 40.000 bin kişi müzeyi ziyaret etmektedir.
Kemik Şapeli	Évora (Portekiz)	Évora, Portekiz'de en çok bilinen anıtlardan biridir. Francis Kilisesi'nin girişinin yanında bulunan küçük bir iç şapeldir. Şapel adını, iç duvarların insan kafatasları ve kemikleriyle kaplanıp süslenmesinden almıştır. Évora'nın en çok ziyaret edilen cazibe merkezlerinden biridir.
Oyuncak Bebekler Adası	Mexico City (Meksika)	Meksika'da bulunan bu ada, kaderiyle çok erken karşılaşan zavallı bir kızın kayıp ruhuna adanmıştır. Bu ada yüzlerce korkunç oyuncak bebeğe ev sahipliği yapmaktadır. Bu bebekler kesilmiş uzuvları, kopmuş kafaları ve boş gözleri ağaçları süslemektedir.

İntihar Ormanı	Fuji (Japonya)	Dağı	Japonya'daki Fuji Dağı'nın kuzeybatı eteğinde yer alan 35 kilometrekarelik bir ormandır. Aokighara ormanı Japon mitolojisinde şeytanlarla bağı olan ve intiharlar için popüler bir yerdir.
Londra Zindanı	Londra (Birleşik Krallık)		Genç izleyicilere yönelik ürkütücü ve kanlı olayların sergilendiği Londra'daki turistik cazibe merkezidir. Yıllık yaklaşık 750.000 ziyaretçi çekmektedir.
Çernobil Felaketi	Pripyat (Ukrayna)		26 Nisan 1986'da Çernobil'de meydana gelen nükleer kazadan sonra sürekli ziyaretçi akınına uğramıştır. Pripyat'ın terk edilmiş köylerine geziler düzenlenmektedir. Her yıl 10.000'den fazla turist ziyaret etmektedir.
Çanakkale Savaş Alanı	Gelibolu (Türkiye)		Gelibolu Muharebesi (25 Nisan 1915-9 Ocak 1916). Gelibolu 1. Dünya savaşının gerçekleştiği yerlerdendir. Türkler açısından en kutsal yerlerden birisidir. Vatan savunması için şehit olan birçok askere ev sahipliği yapmaktadır. Gelibolu yarımadası her yıl Çanakkale zaferinin yıl dönümü olan 18 Mart'ta Fransa, Avustralya, Yeni Zelanda ve İngiltere gibi birçok ülkeden birçok turiste ev sahipliği yapmaktadır.
Belchite	Zaragoza (İspanya)		Belchite İspanya'da 1936-1939 iç savaşın (Belchite Savaşı) en bariz simgelerindendir. Savaş anıtı olarak hizmet veren Belchite yılda milyonlarca turist çekmektedir.
Karındeşen Jack Turları	Londra (Birleşik Krallık)		Karındeşen Jack, Londra sokaklarındaki hayat kadınlarını vahşice öldüren bir seri katildi. Medya bu hikâyeyi yoğun bir şekilde tanıttı ve bu nedenle hikâyeyi yaşamak isteyenler için bir tur oluşturuldu. Günümüzde, dünyanın en ikonik karanlık turlarından biri olarak varsayılmaktadır.
Hothell	Porto (Portekiz)		Hothell Portekiz'de perili bir ev olup şehirde yaşanan korku hikayelerinin yeniden canlandırıldığı bir yerdir. Açılış tarihi yakın bir zamanda olmasına karşın birçok ziyaretçiye ev sahipliği yapmaktadır.
Anne Frank Evi	Prinsengracht (Amsterdam)		Anne Frank, soykırım sırasında yaşadıklarını Anne Frank'ın günlüğü adı altında yayınlayan bir yazardır. Anne Frank'ın yazdığı hikayeleri tasvir eden bir müze kurulmuş olup bu müze her yıl milyonlarca ziyaretçi kabul etmektedir.
Kigali Soykırımı Anma Merkezi Ruanda	Ruanda		Bu anıt, 1994 yılında gerçekleşen Ruanda soykırımını anmaktadır. Yılda yaklaşık 77.000 kişi tarafından ziyaret edilmektedir.

Kaynak: Fonseca vd., (2016).

Hüzün turizmine ilişkin ziyaretçilerin sadece duygusal ve eğitsel amaçlarla değil meraklarını gidermek ve tarihsel miraslarına sahip çıkmak amacıyla da bu ziyaretleri gerçekleştirdikleri bilinmektedir. Hüzün turizmine ilişkin destinasyonlar dünyanın dört bir yanına dağılmış olmakla birlikte konuyla alakalı olarak daha derinlemesine araştırmaların yapılmasında fayda bulunmaktadır.

Literatür

Literatür incelendiğinde hüzün turizmi ile ilgili yapılan bibliyometrik çalışmalar ve diğer çalışmalara yer vermek mümkündür. Armas ve arkadaşları (2023), yaptıkları çalışmada, Ekvator'da “Hüzün Turizminin” sunumu ve yönetimi hakkında bilgi edinmek ve ölüm (thana) turizminin alternatif turizm olarak konumlandırılması amaçlanmıştır. Çalışmalar 2020'den bu yana olduğu ve 11 çalışma yapıldığı bulgulanmıştır. Çalışmalar ve web sitelerin yorumlanması, ziyaretçi profilleri ve ziyaretçi motivasyonlarının yetersiz olması ölüm turizminin tanıtımı ve konumlandırılmasının eksikliklerini göstermektedir. Daha çok çalışma yapılması Ekvator'da ölüm turizminin gelişimi açısından önemli olduğu vurgulanmaktadır.

Bulut ve İli (2022), yaptıkları çalışmada farklı veri tabanlarında “Hüzün Turizmi” başlıklı çalışmalardan yararlanarak bibliyometrik analiz yapmışlardır. Analiz sonuçlarına göre hüzün turizmi ile ilgili ilk çalışmanın 1996 yılında yapıldığı, Philip R. Stone 19 makale ile en çok çalışma yapan yazar olduğu, Central Lancashire Üniversitesi en çok yayın yapılan üniversite olduğu, İngiltere'nin en çok yayın yapılan ülke olduğu, Journal of Heritage Tourism adlı derginin en çok yayın yapılan dergi olduğu bulgulanmıştır.

Özdemir ve Çakmak (2022), yaptıkları çalışmada, tez, makale ve bildirilerin olduğu 60 yayın bilgisine ulaşmışlardır. Bu çalışmalar ışığında “Hüzün Turizmi” başlığına ilişkin anahtar kelimeler değerlendirildiğinde en çok “Savaş Alanları Turizmi” başlığının ortaya çıktığı bulgulanmıştır. Ayrıca çalışmaların çoğunun iki yazarlı olduğu, büyük kısmının nitel ve kavramsal olduğu bulgulanmıştır.

Ogretmenoglu, Mavric ve Dincer (2022), yaptıkları çalışmada “Hüzün Turizmi” başlıklı çalışmanın 2003 yılında yapıldığı, en çok çalışmanın 2018 yılında yapıldığı, en çok yayın yapılan ülkenin İngiltere olduğu,

University of Central Lancashire en çok yayının yapıldığı üniversite olduğu, Current Issues in Tourism adlı dergi en çok yayın yapılan dergi olduğu bulgulanmıştır.

Tarifa-Fernandez, Carmona-Moreno ve Sánchez-Fernández (2022), yaptıkları çalışmada hüzün turizmi ve ölüm turizmine odaklanan önceki çalışmaların bibliyometrik olarak analiz etmeyi amaçlamışlardır. Araştırmada 1996-2021 yılları arasında 647 makaleye ulaşılmıştır. En çok yayın Annals of Tourism Research dergisinde yapılmıştır. Korstanje ve George (2018) ve Lennon J'nin (2010) yaptıkları çalışmalar en çok atıf alan çalışmalardır. İngiltere en çok yayın yapılan ülke olmuştur. Hüzün turizmi en çok kullanılan anahtar kelime olmuştur. Amerika, Birleşik Krallık ve Avustralya hüzün turizmi açısından en çok konu olan ilk üç ülke olmuştur. Türkiye 4. sırada yerini almıştır.

Bibliyometrik olmayan diğer yöntemler ile yapılan çalışmalar da mevcuttur. Shekhar ve Valeri (2022), yaptıkları çalışmada “Hüzün Turizmi” ile ilgili yapılan çalışmalarda gelişen temaları çıkarmayı amaçlamışlardır. Son yıllarda hüzün turizmi ile ilgili çalışmaların arttığından bahsetmektedir. Çalışmalarında Sci2 ve Gephi yazılımlarını kullanarak SPAR-4 SLR tekniği ile 1996-2021 yılları arasında Scopus veri tabanında taranan 363 makaleyi ele almışlardır. “Hüzün Turizm” literatüründeki bilgi kümelerini tanımlamak için anahtar kelime birliktelik ağı, bibliyografik bağlantı ağı ve iş birliği ağları kullanılmıştır. Çalışmada, mevcut çalışmaların büyük ölçüde hüzün turizmin kapsamına, destinasyon belirleme ve yönetimine, pazarlama yönlerine, güdülere, deneyimlere ve katılıma ve ahlaki ve etik ikilemleri hafifletmeye odaklandığı bulgulanmıştır.

Luna-Cortes, López-Bonilla ve López-Bonilla (2022), yaptıkları çalışmada hüzün turizmi ile yapılan çalışmaların 25 yıl içerisindeki gelişim sürecini ortaya koymayı amaçlamışlardır. Bundan dolayı farklı yaklaşımlar, net tanım, hüzün turizm anlatı türlerini sınıflandırmak, tüketici motivasyonları ve sonuçları bulunmaya çalışılmıştır. 128 makale üzerine yapılan çalışmalara göre; en çok yayın alanı turizm ve konaklama alanında olmuştur. Araştırmanın ana akımı, ölüm ve insan ıstırabı ile ilgili olayların meydana geldiği hüzün destinasyonlarındaki anlatılar olmuştur. Yıllara bakıldığında 1999-2010 yıllarında çalışma sayısı az, 2011 ve 2020 yılları arasında çalışma sayısı artış göstermiştir. Stone ve Sharpley'in (2008) yapmış oldukları çalışma en çok atıf alan çalışma olmuştur. Folley ve Lennon (1996) hüzün turizmini ilk tanımlayan yazarlar olmuştur.

Light (2017), yaptığı çalışmada hüzün turizmi ve thana (ölüm) turizmi ilişkisini incelemiş ve miras turizmi ile ilgili olan ilişkilerini de irdelemiştir. Çalışmada üç farklı yön vardır. İlki hem hüzün turizmi hem de ölüm turizmi kavramlarının evrimini gözden geçirerek, başlangıçta önerildiği şekliyle aralarındaki benzerlikleri ve farklılıkları ve bunların miras turizmi ile olan ilişkilerini bulmaktır. İkincisi 1996-2016 dönemi boyunca hüzün turizmi ve ölüm turizmi alanındaki akademik araştırmalardaki ilerlemeyi altı ana tema ve tartışmaya odaklanarak değerlendirmektir. Altı tema kavramların tanımı ve kapsamı, etik ilişkiler, iki kavramın siyasi ve ideolojik boyutları, ölüm ve ıstırap yerlerine olan talep ve yönetimi ve bu tarz kavramların araştırmak için yöntemlerdir. Üçüncüsü, hüzün turizm ve ölüm turizm araştırması için gelecekteki bazı beklentileri ve zorlukları göz önünde bulundurmak ve daha kapsamlı inceleme gerektiren araştırma boşluklarını ve sorunları vurgulamaktır. Çalışmada hüzün turizmi ve ölüm turizminin anlamsal olarak çok farklı olmadığı ve birçok yönden kültürel miras turizminden az da olsa ayrıştıkları bulgulanmıştır.

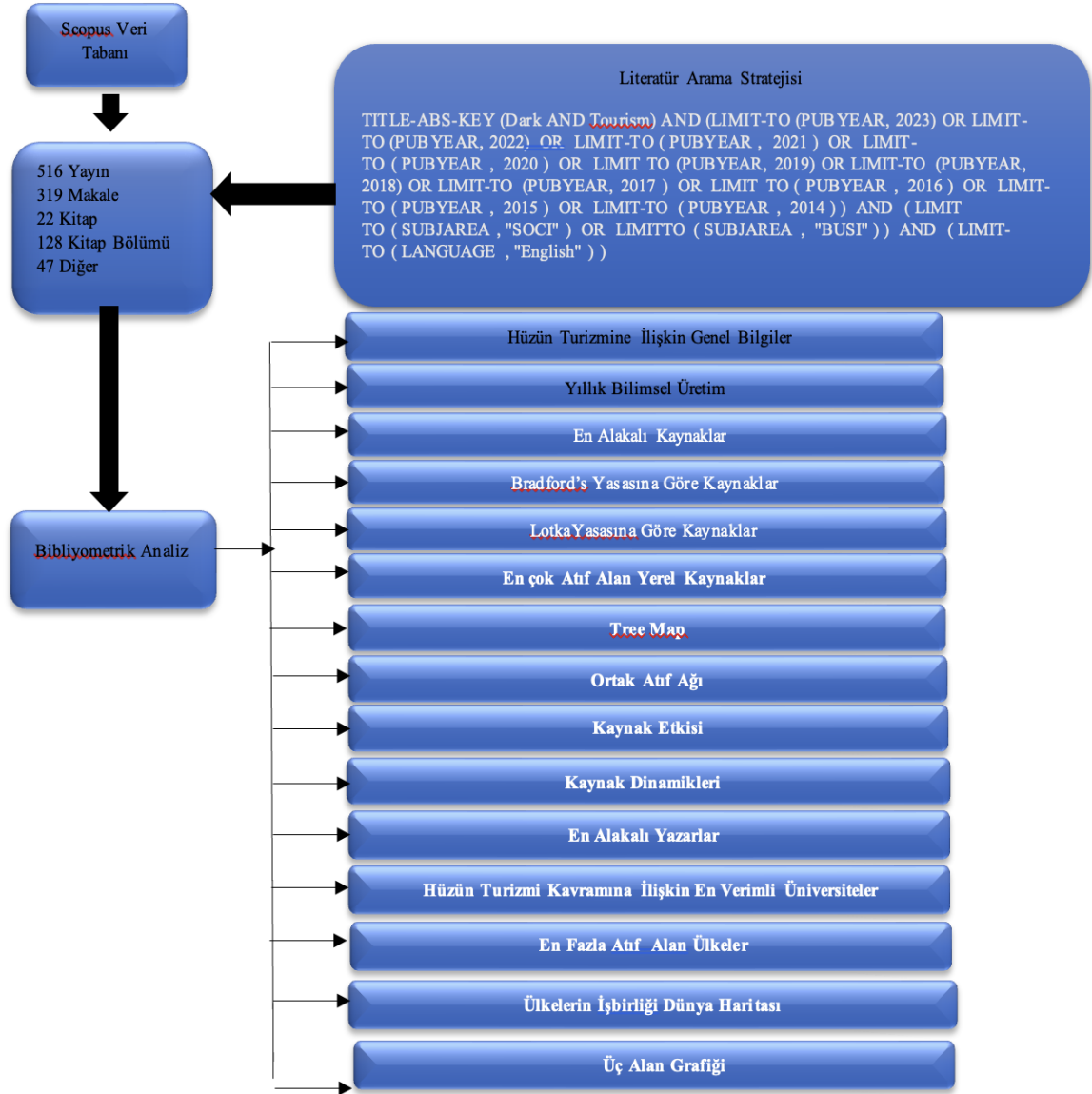
Yöntem

Belirli bir alana ilişkin literatürün incelenerek ilgili terimle alakalı kavramsal yapı haritasının ve gelişiminin belirlenmesi sağlanmaktadır. Bibliyometri kavramı yayınlanan dokümanların analizlerine matematiksel ve istatistiksel olarak atıfta bulunmak amacıyla kullanılmaktadır (Diadato, 1994; Yozgat ve Kartaltepe, 2012; McBurney ve Novak, 2002). Bibliyometrik çalışmaların değeri özellikle dergiler, kuruluşlar ve farklı disiplinler açısından giderek önem kazanmıştır. Bibliyometrik analizler sayesinde belirli bir disiplinle ilgili makro ve mikro düzeyde bilgi sağlanmaktadır (Al, Soydal ve Yalçın, 2010). Bu kavram özellikle son yıllarda turizm alanında popülerlik kazanmıştır (Evren ve Kozak, 2013). Benzer şekilde turizm alanı içerisindeki araştırmacılar tarafından turizmin nasıl algılandığının belirlenmesi ve sınırlarının çizilmesi amacıyla hem ulusal hem de uluslararası alan yazında yayınlar yapılmıştır. Ancak aşağıda belirtilen soruların tartışılması amacıyla turizm alanında bibliyometrik çalışmaların nasıl gelişim gösterdiğine yönelik çalışmalar yapılmamıştır (Köseoğlu, 2019).

- Bibliyometrik yapıların araştırma sonuçları nelerdir?
- Bibliyometrik çalışmaların önündeki muhtemel zorluklar ve engeller nelerdir?
- Yeni bibliyometrik çalışmalardan en çok kim yararlanmaktadır?

- Bibliyometrik çalışmalar teori gelişimini nasıl etkiler?
- Bibliyometrik çalışmalar gelecekteki araştırmaları nasıl etkileyebilir?

Şekil 1. Bibliyometrik Analiz Akış Şeması

Bibliyometrik analiz için kaynakların belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen araştırmalar sonucunda genel olarak kabul edilen iki veri tabanının (Scopus ve WOS) var olduğu belirlenmiştir. İki veri tabanının da aynı anda kullanılması birden fazla aynı verinin girilmesine neden olması sebebiyle (Yayla, 2021; Işın, 2022) ve Scopus veri tabanının Wos veri tabanına göre daha geniş kapsamlı olması sebebiyle (Martín-Martín vd., 2018) Scopus veri tabanı ile araştırmaya devam edilmiştir. Bu çalışmada yukarıda bahsedilen sürecin işleyişini tanımlamak amacıyla Scopus veri tabanında “Dark Tourism” (Hüzün Turizmi) ifadesi yazılarak arama işlemi gerçekleştirilmiştir. Arama işlemi gerçekleştirilirken birtakım kısıtlar getirilmiştir. Bu doğrultuda 15.06.2023 tarihine kadar olan “işletme, yönetim ve muhasebe” ve “sosyal bilimler” alanında İngilizce olarak yazılan 2014-2023 yılları arasındaki çalışmalar göz önünde bulundurularak filtreleme işlemi gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda başlangıçta 710 adet çalışmaya ulaşılmış olup uygulanan kriterlerden sonra 516 adet çalışma değerlendirmeye alınmıştır. Daha sonra elde edilen veriler BibTeX dosyası olarak indirilerek R programına bütünleşik olan R stüdyo programı arayüzü olan Biblioshiny’de analiz edilmiştir.

Bu araştırma planlanırken aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

- Scopus veri tabanında “Hüzün Turizmi” kavramına ilişkin en fazla atf alan yazarlar kimlerdir?
- Scopus veri tabanında “Hüzün Turizmi” kavramına ilişkin en verimli üniversiteler hangileridir?

- Scopus veri tabanında 2014-2023 yılları arasında “Hüzün Turizmi” kavramına ilişkin makalelerin yıllara göre dağılımı nasıldır?
- Scopus veri tabanında “Hüzün Turizmi” kavramına ilişkin yapılan yayınlarda yazarların en fazla kullandıkları anahtar kelimeler nelerdir?
- Scopus veri tabanında “Hüzün Turizmi” kavramına ilişkin en fazla atıf alan ülkeler hangileridir?
- Scopus veri tabanında “Hüzün Turizmi” kavramına ilişkin en fazla yayın yapılan dergiler hangileridir?
- Scopus veri tabanında “Hüzün Turizmi” kavramına ilişkin yayınlar Bradford yasasına uyum sağlamakta mıdır?
- Scopus veri tabanında “Hüzün Turizmi” kavramına ilişkin yayınlar Lotka yasasına uyum sağlamakta mıdır?

Bu çalışma bibliyometrik analiz içermesinden dolayı etik kurul onayı gerektirmemektedir.

Bulgular

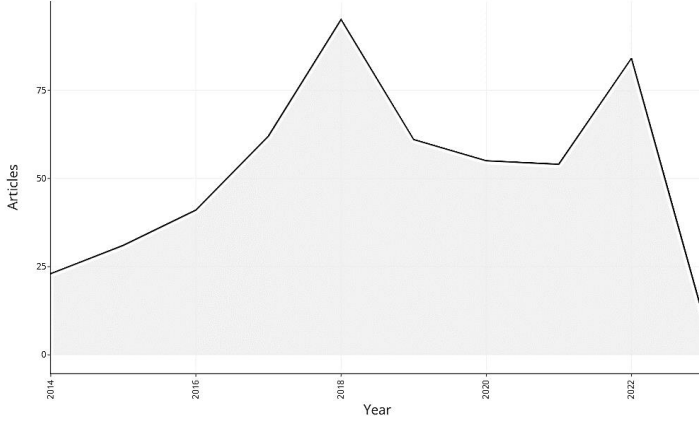
Bu kısımda hüzün turizmi kavramına ilişkin elde edilen veriler neticesinde gerçekleştirilen analizlere ve haritalama tekniklerine yer verilmiştir.

Tablo 2. Hüzün Turizmine İlişkin Genel Bilgiler

Veriler Hakkında Ana Bilgiler	
Zaman Aralığı	2014-2023
Kaynaklar (Dergiler, Kitaplar vb.)	213
Yayımlar	516
Yıllık Artış Hızı %	-8,84
Yayımların Ortalama Yaşı	4,24
Yayın Başına Düşen Ortalama Atıf	9694
Referanslar	28908
Yayımların Kapsamı	
Anahtar Kelimeler (ID)	412
Yazarların Anahtar Kelimeleri (DE)	1262
Yazarlar	
Yazarlar	761
Tek Yazarlı Yayınlar	186
Yazarların İş Birliği	
Yayın Başına Ortak Yazar Sayısı	2,01
Uluslararası Ortak Yazar %	20,16
Yayın Türleri	
Makaleler	319
Kitap	22
Kitap Bölümü	128
Bildiri	15
Konferans İncelemesi	1
Derleme	10
Not	3
Görüşme	15

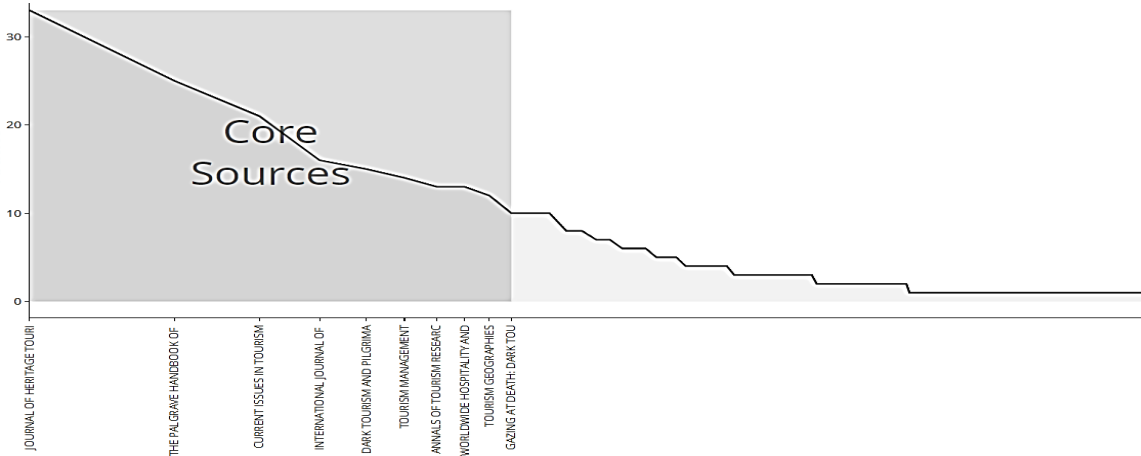
Scopus veri tabanı üzerinden “Hüzün Turizmi” kavramına ilişkin elde edilen ana istatistikler Tablo 2’de gösterilmektedir. Bu tabloda 2014-2023 yılları arasında İngilizce yayımlanan yayınlar ile sosyal bilimler alanıyla, işletme, yönetim ve muhasebe alanında yapılan çalışmalar ele alınmıştır. Bu kısıtlamalar neticesinde 516 adet çalışma incelenmiştir. Bu yayınlarda kullanılan referans sayısı 28908 adettir. 186 yayının tek yazar tarafından yazılmıştır. Yayınların ortalama yaşı 4,24 ve yayın başına düşen ortalama atıf sayısı ise 9694’tür. Yazarların kullandıkları anahtar kelimelerin sayısı ise 1262 olarak belirlenmiştir.

Şekil 2. Yıllık Bilimsel Üretim

Şekil 2’de Hüzün turizmi kavramına ilişkin son 10 yıl incelendiğinde tarama stratejisine göre değerlendirmeye alınan ilk yıl 2014’tür. 2014 yılından 2018 yılına kadar yayın sayısında düzenli bir artış mevcut olup 2020 yılına kadar kısa süreli bir düşüş yaşamıştır. Sonraki süreçte yayın sayısının yeniden artış trendi gösterdiği belirlenmiştir. Yayın sayıları yıllar itibarıyla değerlendirildiğinde 2014 yılında (n=23), 2016 yılında (n=41), 2018 yılında (n= 95), 2020 (n=55) ve 2022 yılında (n=84) olarak gerçekleşmiştir. Şekilden de anlaşılacağı üzere bahsedilen yıllar arasında en fazla yayının yapıldığı yılın 2018 (n=95) olduğu görülmektedir.

Şekil 3. Bradford Yasasına Göre Kaynaklar

Bradford 1934 yılında çekirdek dergi kavramını literatüre kazandırmıştır (Tripathi ve Sen, 2016: 85). Bradford yasasına göre belirli bir alanla ilgili bir konu hakkında kaynakça oluşturmak istendiğinde küçük bir çekirdek grup derginin o konu ile ilgili yazılan makalelerin her zaman üçte birini içerdiği sonucuna ulaşılmaktadır. Hüzün turizmiyle ilgili çekirdek dergiler Şekil 3’te gösterilmektedir. Tabloda yayın sayıları rakamlarla ifade edilmiştir. Şekil 3 incelendiğinde ilk sırada *Journal of Heritage Tourism* (n=33) yer alırken onu sırasıyla *The Palgrave Handbook of Dark Tourism Studies* (n=25), *Current Issues in Tourism* (n=25), *International Journal of Tourism Cities* (n=16) ve *Dark Tourism and Pilgrimage* (n=15) takip etmektedir.

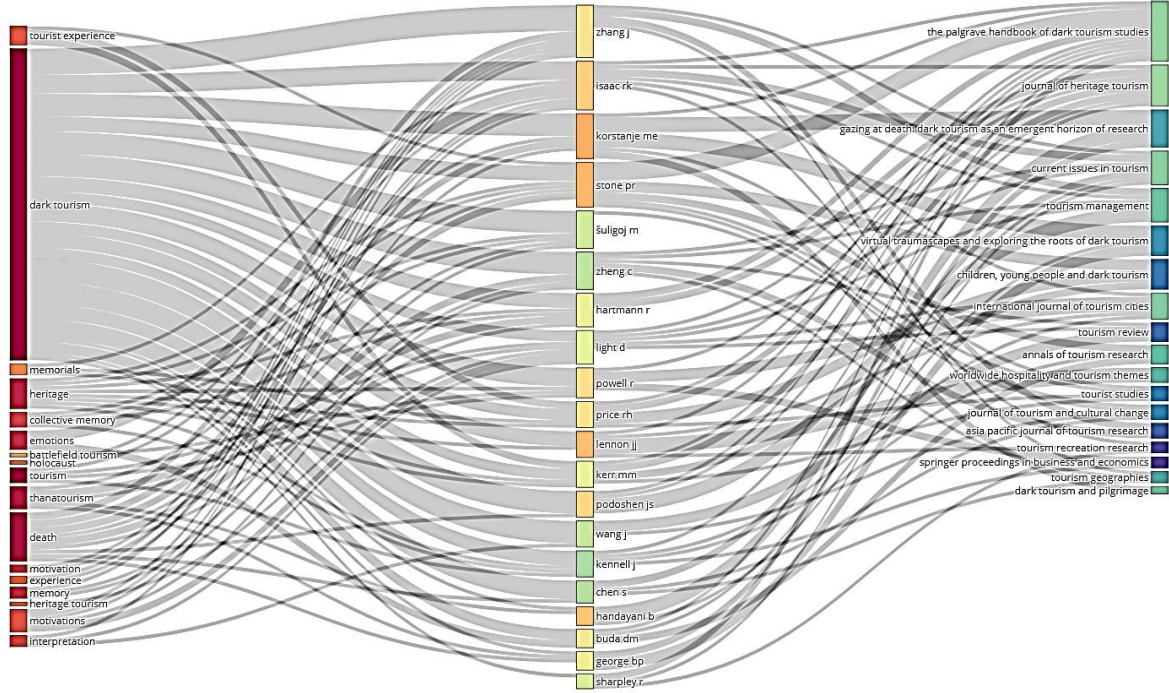
Tablo 3. Çalışmada Kullanılan Verilerin Bradford Yasası Kapsamında Değerlendirilmesi

Bölge	Dergi Sayısı		Makale Sayısı	
	N	%	N	%
1	10	10	172	33,33
2	45	45	175	33,00
3	45	45	169	33,00
Toplam	100	100	516	99,33

Tablo 3 değerlendirildiğinde Bradford yasasına göre ilk bölgede yer alan 172 makalenin toplam makalelerin üçte birini, ikinci bölgede yer alan 175 adet derginin ikinci üçte birini ve üçüncü bölgede yer alan 169 adet derginin de son üçte birini içerdiği belirlenmiştir. Bu çalışmada elde edilen veriler incelendiğinde Bradford

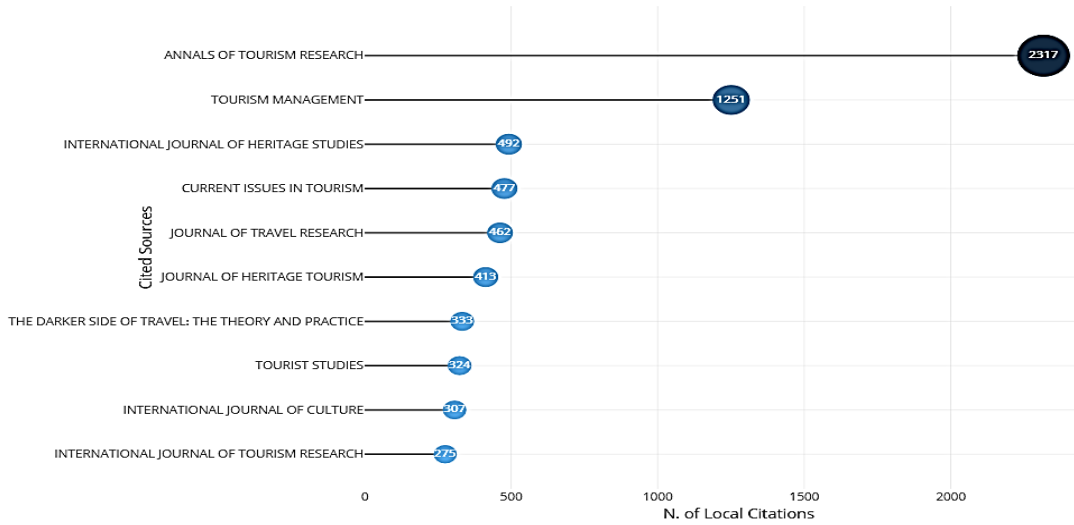
yasasında öngörülen ve gerçekleşen değerlerin birbirlerine yakın oldukları ve hüzün turizmine ilişkin verilerin Bradford yasasına uyum sağladığı belirlenmiştir.

Şekil 4. Üç Alan Grafiği

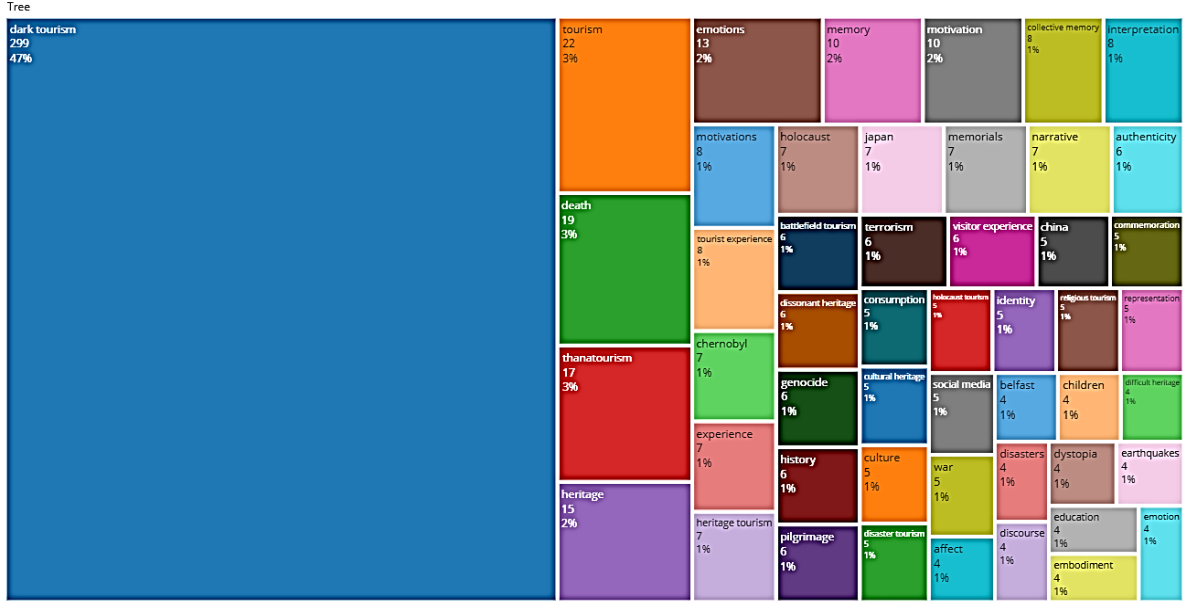
Sankey diyagramları temel akış diyagramlarıdır. Verilerin bir noktadan diğerine akışını çizgiler yardımıyla gösterilmesine yardımcı olmaktadır. Çizgi ve okların büyüklükleri verinin büyüklüğünü ifade etmektedir (Alikılıç, 2021). Şekil 4'te gösterilen yayın kaynakları, yazarlar ve anahtar kelimeler arasındaki karşılıklı ilişkilerin analizi değerli öngörüler sunabilmektedir. Bu amaç doğrultusunda üç alan grafiği en alakalı dergiler (sağ taraf), en alakalı yazarlar (orta taraf) ve en alakalı kelimelere (sol taraf) ilişkin üç alanlı bir grafik sunmaktadır. Sütun içerisinde yer alan her bir renk bloğunun yüksekliği kategorinin sıklığını belirtmektedir. Hüzün turizmi kapsamında en çok kullanılan anahtar kelimeler Hüzün Turizm (Dark Tourism) kavramı en çok Zhang j tarafından kullanılmış olup yazar Asia Pacific Journal of Tourism Research, Tourism Management, Current Issues in Tourism, Tourism Geographies adlı dergilerde yayımlar yapmıştır.

Şekil 5. En Çok Atıf Alan Yerel Kaynaklar

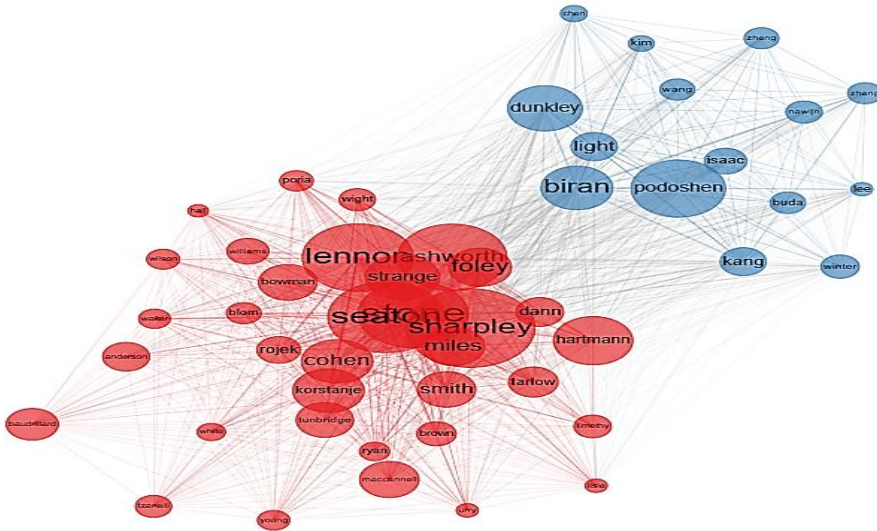
Şekil 5'te en çok atıf alan yerel kaynaklar dikkate alınmıştır. Bu kapsamda Annals of Tourism Research (n=2317) atıf alan dergi iken onu sırasıyla Tourism Management (n=1251), International Journal of Heritage Studies (n=492), Current Issues in Tourism (n=477), Journal of Travel Research (462) ve Journal of Heritage Tourism (n=413) takip etmektedir.

Şekil 6. TreeMap

Metin madenciliği metotlarından birisi de kelime ağacı haritasıdır (Word Tree Map). Kelime ağacı haritası bir metinde veya paragrafta en çok kullanılan kelimeleri göstermektedir. Yukarıdaki ağaç haritası Scopus veri tabanını kullanılarak 516 adet yayında hüzün turizmine ilişkin yazarların kullanmış oldukları anahtar kelimeleri incelenmiştir. Yayınlar incelenirken Treemap kısmında yer alan (Author's keywords) kısmı kullanılmıştır. Şekil 6'ta yazarların kullanmış oldukları kelimeler 50 kelime ile analiz edilmiştir. Analiz neticesinde en çok kullanılan on kelimenin sırasıyla Hüzün Turizmi (Dark Tourism) (n= 299); Turizm (Tourism) (n=22); Ölüm (Death) (n=19); Ölüm Turizmi (Thana Tourism) (n=17); Miras (Heritage) (n=15); Duygular (Emotions) (n= 13); Motivasyon (Motivations) (n= 8); Turist Deneyimi (Tourist Experience) (n= 8); Çernobil (Chernobyl) (n= 7); Deneyim (Experience) (n= 7) olarak kullanılmıştır.

Şekil 7. Yazarlara Göre Ortak Atfı Ağı

Ortak atfı ağları, bir alanla ilgili etkili olan yayınlar arasındaki ilişkileri görselleştirmek için kullanılır. Başka bir şekilde ifade edilmesi gerekirse iki dokümanın (makale vb.) diğer dokümanlarla birlikte kullanılmaları sonucunda oluşmaktadır. Bahsedilen makaleler diğer makalelerde ne kadar sık kullanılırsa birlikte atfı ağındaki düğümler büyümekte ve meydana gelen şekilde yazarlar birbirlerine yakınlaşmaktadır. Ağ yapısı içerisinde yer alan kümeler farklı renklerle gösterilmektedir. Aynı renk grubunda olan ve yakın olan düğümlerde temsil edilen makalelerin diğer makalelerin kaynakçalarında birlikte görülmektedir (Sarı Gök, 2022). Bir düğümün ağ içerisindeki etkisinin değerlendirilmesinde kullanılan merkezilik kavramının yaygın olarak

kullanılan dört ölçütü bulunmaktadır. Bu ölçütlerden en çok kullanılanları derece, arasındalık, yakınlık ve özvektör merkeziliğidir. Arasındalık merkeziliği ağda bulunan bir birimin diğer birimler arasında bulunma durumunu ifade etmektedir. Şekil 7 dikkate alındığında ise arasındalık merkeziliği bir yazarın diğer yazarlarla ilişki kurma yeteneğini göstermektedir. Yakınlık merkeziliği ise ağdaki bir simgenin diğerlerine olan yollarının kısalığını ifade etmektedir. Yani bir simge diğerlerine kıyasla en kısa yola sahipse bu simge merkezde yer almaktadır (Demirgil, 2018: 39). Bu çalışmanın merkezilik dereceleri yakınlık (closeness) merkeziliği ve arasındalık (betweenness) merkeziliği olmak üzere iki ölçüm kullanılmıştır. Şekil 7’de referans ortak atıf ağı iki küme ve 59 düğümden oluşmaktadır. Birinci kümede 34 ikinci kümede 15 düğüm bulunmaktadır. Birinci kümede Stone arasındalık merkeziliği (27.032) ve yakınlık merkeziliği (0.0117) ile en yüksek değerlere sahipken ikinci kümede ise Lennon arasındalık merkeziliği (187.00) ve yakınlık merkeziliği (0.0158) ile en yüksek değere sahiptir.

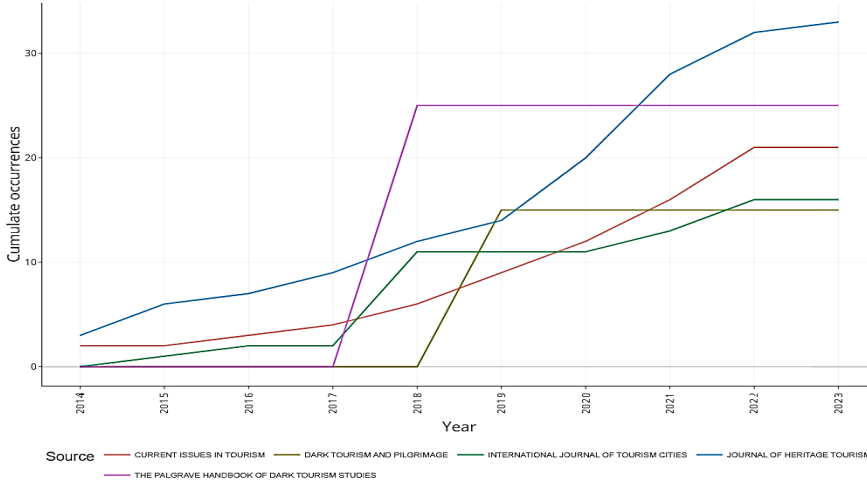
Tablo 4. Kaynak Etkisi

Dergiler	H İndeks	G İndeks	M İndeks	Toplam Atıf	Makale Sayısı	Yayın Başlangıç Yılı
Journal of Heritage Tourism	14	24	1.400	592	33	2014
Current Issues in Tourism	13	21	1.300	573	21	2014
Annals of Tourism Research	9	13	0.900	423	13	2014
The Palgrave Handbook of Dark Tourism Studies	9	15	1.500	273	25	2018
Tourism Geographies	9	12	1.000	250	12	2015
Tourism Management	9	14	1.000	577	14	2015
International Journal of Tourism Cities	6	9	0.667	98	16	2015
Journal of Tourism and Cultural Change	5	8	0.556	88	8	2015
Tourist Studies	5	8	0.625	132	8	2016
Journal of Travel Research	4	6	0.667	79	6	2018

H indeksi 2005 yılında bir fizik profesörü olan Jorge E. Hirsch tarafından ortaya konulmuştur. Bu indeks yayın faaliyetleri ile atıf etkinliğinin birlikte ölçülmesi esasına dayanmaktadır. Örneğin H indeksi 100 olan bir bilim insanından bahsedildiğinde o kişinin en çok atıf alan 100 yayınına ve en az 100 kez ve üzeri bir sayıda atıf aldığı anlaşılmaktadır (Al, 2008: 266). H indeksine gelen birtakım eleştiriler dolayısıyla literatürde farklı indeksler kullanılmıştır. Bunlar M indeksi ve G indeksidir. M indeksi yazarın ilk yayınladığı makale tarihinden itibaren geçen yıl süresinin oranını ifade etmektedir. G indeksi ise yazarın atıf alan çalışmaları atıf sayıları azalacak şekilde sıralanmakta ve en yüksek atıf alan g adet makaleye ait toplam atıf sayısının, en az g^2 değerine sahip olan en büyük sayıdır.

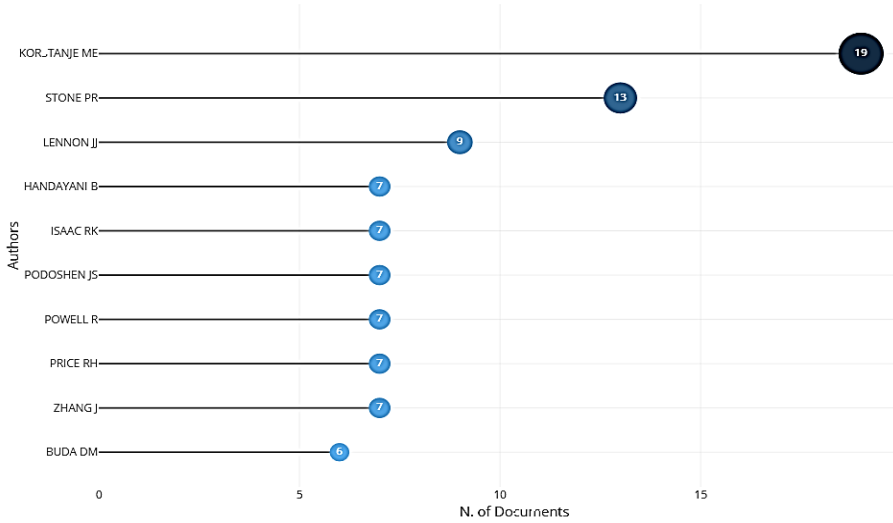
Tablo 4 incelendiğinde H indeksi bakımından en etkili derginin Journal of Heritage Tourism olduğu belirlenmiştir. Söz konusu derginin h indeksi 14’tür. Journal of Heritage dergisinin G indeksi, M indeksi ve toplam atıf sayısı açısından en etkili dergi olduğu anlaşılmaktadır. Daha sonrasında toplam atıf sayısına yönelik bir değerlendirmeye tutulduğunda bu dergiyi sırasıyla Current Issues in Tourism, Annals of Tourism Research, The Palgrave Handbook of Dark Tourism Studies ve Tourism Geographies izlemektedir.

Şekil 8. Kaynak Dinamikleri

Kaynak dinamikleri dergilerin belirli bir zaman dilimi içerisinde gelişimini görmemizi sağlamaktadır. Bu gelişmeler yıllık olarak her bir dergi için tanımlanan renkli eğriler yardımıyla gösterilmektedir. Yıllar itibariyle hüzün turizmi kavramıyla ilgili en çok makale yayınlayan ve alanında lider olan 5 derginin yayın süreçleri Şekil 8'de yer almaktadır. Bu değerlendirme yapılırken 2014-2023 yılları arasındaki süre değerlendirmeye alınmıştır. Journal of Heritage dergisi 2014 yılında (n=3) yayın sahipken 2023 yılına kadar yayın sayısı sürekli artış göstererek 2023 yılında (n=33) yayın ile zirveyi görmüştür. Bu konuda alana yön veren diğer bir dergi ise The Palgrave Handbook of Dark Tourism Studies ilk yayını 2018 yılında yapmıştır (n=25). Daha sonraki yıllarda yayın sayısı sabit bir düzey izlemiş olup 2023 yılına kadar (n=25) olarak gerçekleşmiştir. Current Issues in Tourism adlı derginin ise 2014 yılında yayın sayısı (n=2) iken 2022 yılında bu dergi zirve noktasını göreyerek (n=21) yayın yapmıştır.

Şekil 9. En Alakalı Yazarlar

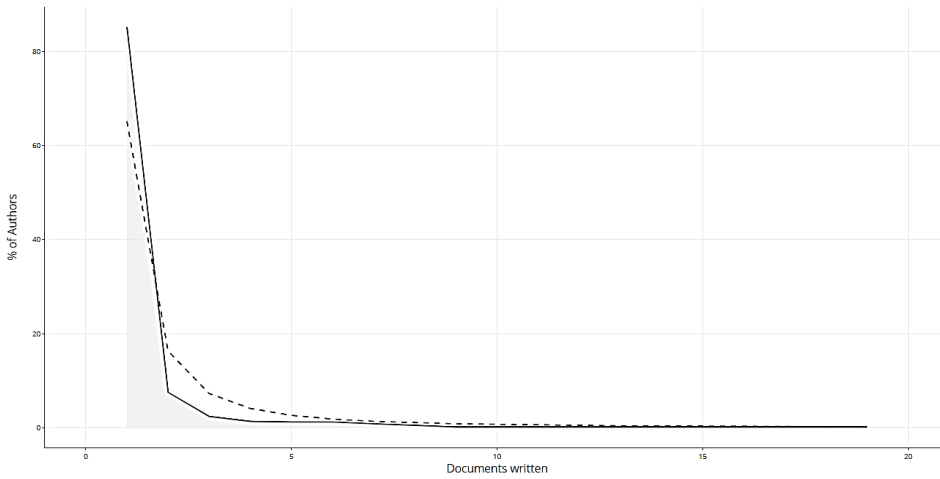

Bu grafikte hüzün turizmi kavramına ilişkin en başarılı on yazarın alana sunduğu katkı gösterilmektedir. Elde edilen veriler hüzün turizmi kavramına katkıda bulunan yazarları sıralı bir şekilde göstermektedir. Şekil 9 incelendiğinde mavi renk ne kadar koyu olursa yazarların alana olan ilgisi o derecede fazladır. Özetle daha koyu mavi renge sahip olan yazarlar en üst sırada ve en fazla yayın yapan yazarlardır. Bu noktadan hareketle Şekil 8 incelendiğinde Kor Tanje Me (n=19) yayın ile en fazla yayın yapan yazardır. Onu sırasıyla Stone Pr (n=13), Lennon Iji (n=9), Handayani B (n=7) ve Isaac Rk (n=7) izlemektedir.

Tablo 5. Hüzün Turizmi Kavramına İlişkin En Verimli Üniversiteler

Üniversiteler	Makaleler
University of Palermo	22
University of Groningen	12
University of Leeds	12
Glasgow Caledonian University	11
University of Greenwich	11
Griffith University	10
University of Central Lancashire	10
University of Central Lancashire (Uclan)	10
Nhtv Breda University of Applied Sciences	9
Beijing International Studies University	8

Tablo 5 hüzün turizmi kavramına ilişkin en fazla yayın yapan 10 üniversitenin dağılımını göstermektedir. Tablo 5'e göre University of Palermo (n= 22), University of Groningen (n=12), University of Leeds (n=12), Glasgow Caledonian University (n=11), University of Greenwich (n=11), Griffith University (n=10), University of Central Lancashire (n=10), Nhtv Breda University of Applied Sciences (n=9), Beijing International Studies University (n=8) yayın yapmışlardır.

Şekil 10. Lotka Yasası

Lotka yasası Alfred Lotka tarafından ortaya konulmuş olup bibliyometrinin temel yasalarından birisi olarak kabul edilmektedir. Lotka yasası belirli bir alanda iki yazarlı yayınların sayısının, tek yazarlı yayınların yaklaşık 1/4'ü, üç yazarlı yayınların sayısının ise tek yazarlı yayın yapanların sayısının 1/9'una karşılık gelmektedir (Torun ve Bozkuş, 2022: 37). Lotka yasasına göre araştırma konusu ile alakalı yazar ve makaleler incelendiğinde; %85,3'lük kısmın bir makale ile katkıda bulunan yazarlardan, %7,5'lik kısmın iki makalesi olan yazarlardan ve son olarak %2,4 kadarının da üç makale ile katkıda bulunan yazarlardan oluştuğu belirtilmiştir. Dolayısıyla hüzün turizmi kavramına ilişkin yapılan çalışmaların Lotka yasasına uyum sağlamadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 6. Yazar Etkisi

Yazarlar	H İndeks	G İndeks	M İndeks	Toplam Atıf	Makale Sayısı	Yayın Başlangıç Yılı
Stone Pr	7	11	1.167	142	13	2018
Buda Dm	6	6	0.600	319	6	2014
Isaac Rk	6	7	0.600	233	7	2014
Zhang J	6	7	0.750	298	7	2016
Kennell J	5	5	0.625	45	5	2016
Podoshen Js	5	7	0.556	121	7	2015
Powell R	5	7	0.556	69	7	2015
Zhang H	5	5	0.625	187	5	2016
Zheng C	5	6	0.625	192	6	2016
Chen S	4	5	0.571	55	5	2017

Tablo 6 incelendiğinde Stone Pr (n=7) ile en yüksek H indeksi, G indeksi ve M indeksine sahip olduğu görülmüştür. Buda Dm ise (n=319) atıf ile en fazla atıf alan yazardır. En fazla atıf alan yazarlar sırası ile Zhang J (n=298), Isaac Rk (n=233), Zheng C (n= 192) ve Zhang H (n= 187) izlemektedir.

Tablo 7. En Fazla Atıf Alan Ülkeler

Ülke	Toplam Atıf	Ortalama Makale Atıfı
İngiltere	869	11.43
Çin	680	20.00
ABD	578	11.80
Hollanda	487	28.65
Avustralya	211	8.79
İsrail	200	20.00
Arjantin	83	7.55
Yeni Zelanda	74	9.25
Hindistan	67	13.40
Japonya	57	19.00

Tablo 7'ye göre hüzün turizmi kavramına ilişkin en fazla atıf alan ülkeler ve ortalama makale atıfları değerlendirildiğinde İngiltere (n= 869) atıf ile en fazla atıf alan ülke olduğu belirlenmiştir. Onu sırasıyla Çin (n= 680), ABD (n= 578), Hollanda (n= 487), Avustralya (n=211) ve İsrail (n= 200) izlemektedir. Ortalama makale atıfı açısından bir değerlendirmede bulunulduğunda ise Hollanda (n= 28,65) ile ilk sırada yer alırken onu sırasıyla İsrail (n= 20.00) ve Çin (n= 20.00), Japonya (n=19.00) ile takip etmektedir. Atıf sayısı açısından İngiltere en fazla atıfı alan ülke olurken ortalama makale atıfında ise Hollanda ilk sırada yer aldığı belirlenmiştir. Bu açıdan bir değerlendirmede bulunulduğunda Hollanda'da gerçekleştirilen makalelere daha fazla ilgi duyulduğu anlaşılmıştır.

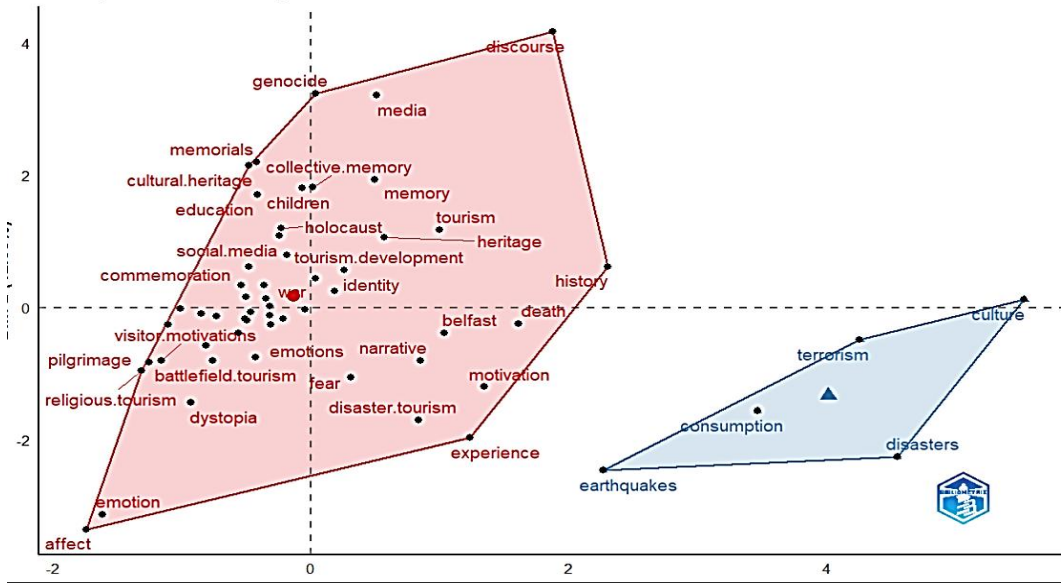
Tablo 8. En fazla Atıf Alan Makaleler

Makale	Doi	Toplam Atıf	Toplam Yıllık Atıf	Normalize Edilmiş Toplam Atıf
Light D, 2017, Tourism Management	10.1016/j.tourman.2017.01.011	234	33.43	23.98
Hartmann R, 2014, Journal of Heritage Tourism	10.1080/1743873X.2013.807266	159	15.90	4.62
Biran A, 2014, Annals of Tourism Research	10.1016/j.annals.2014.03.004	122	12.20	3.54
Buda Dm, 2014, Annals of Tourism Research	10.1016/j.annals.2014.03.005	110	11.00	3.19
Yan Bj, 2016, Tourism Management	10.1016/j.tourman.2015.09.014	106	13.25	5.00
Ashworth Gj, 2015, Tourism Recreation Research	10.1080/02508281.2015.1075726	85	9.44	3.75
Isaac R.k, 2014, Current Issues in Tourism	10.1080/13683500.2013.776021	83	8.30	2.41
Nawijn J, 2019, Current Issues in Tourism	10.1080/13683500.2018.1451495	80	16.00	11.46
Zhang H, 2016, Tourism Management in Tourism	10.1016/j.tourman.2016.01.002	78	9.75	3.68
Lisle D, 2016, Holidays in The Danger Zone: Entanglements of War and Tourism, University of Minnesota Press.	10.5749/minnesota/9780816698554.001.0001	74	9.25	3.49

Tablo 8'de hüzün turizmi kavramına ilişkin makaleler incelendiğinde Tourism Management adlı dergide yayınlanan “Progress in Dark Tourism and Thanatourism Research: An Uneasy Relationship with Heritage Tourism” adlı makale ile Light D (n=234) en fazla atıf alan yazar olup yazarın yıllık atıf sayısı ise 33.43 olduğu görülmüştür. Daha sonra ise sırasıyla Journal of Heritage Tourism adlı dergide yayınlanan “Dark Tourism,

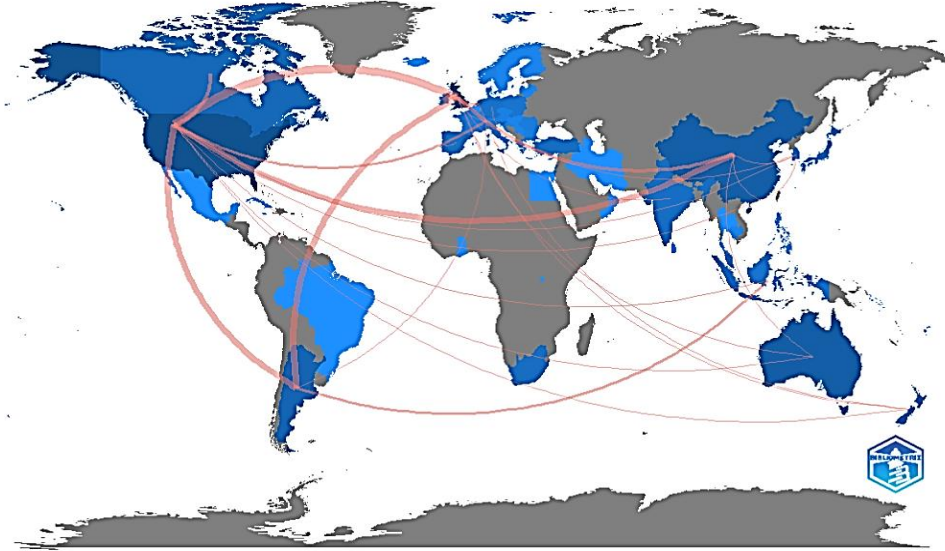
Thanatourism and Dissonance in Heritage Tourism Management: New Directions in Contemporary Tourism Research” adlı makale ile Hartmann R (n= 159) atıf almış ve yıllık atıf sayısı 15.90 olarak gerçekleşmiştir. “Consuming Post-Disaster Destinations: The Case of Sichuan, China” adlı çalışmasıyla Biran A (n=122) atıf ve 12.20 yıllık atıf almıştır.

Şekil 11. Faktör Analizi

Şekil 11’deki faktör analizi sonucunda hüzün turizmi ile ilgili yayınların anahtar kelimeleri incelendiğinde birinci boyutta (kırmızı renkli) faktör yükü yüksek olan savaş, kimlik, merasim, katliam, duygular ve ziyaretçi motivasyonu yer alırken, ikinci boyutta (mavi renkli) ise terörizm, tüketim, felaket kültürü ve depremler kavramları yer almaktadır.

Şekil 12. Ülkelerin İş birliği Haritası

Hüzün turizmine ilişkin ülkeler arası iş birliği haritası incelendiğinde en fazla iş birliğinin İngiltere ve ABD arasında olduğu (n=15) daha sonra ise sırasıyla İngiltere ve Arjantin (n=10), ABD ve Arjantin (n=8), ABD ve Çin (n=8) ve İngiltere ile İrlanda (n=6) arasında gerçekleştiği belirlenmiştir. Hüzün turizmine ilişkin en fazla yayın yapılan 5 sıra değerlendirildiğinde ilk sırada yer alan İngiltere’nin 3 farklı ülkeyle iş birliği yaptığı anlaşılmıştır.

Sonuç

Akademik yayınlar ilgili oldukları bilim dalı açısından araştırmacılar için önemli bir iletişim aracı olma özelliği taşımaktadır. Bilimsel yayınlardaki yayınlara ilişkin bibliyometrik sonuçlar bilim dallarının gösterdiği gelişmenin belirlenmesinde güncel eğilimlerin yönünün ne olduğu hakkında bilgi edinilmesi açısından önemli

bir enstrümandır. Bu çalışmada, Scopus veri tabanından 15.06.2023 tarihinde 2014-2023 yılları arasında yapılan araştırmalara yer verilmiştir. Bu kapsamda Scopus veri tabanında “Dark Tourism” başlığı altında 710 adet çalışmaya ulaşılmış daha sonra ise bu konuyla alakalı 2014-2023 yılları arasındaki “İngilizce” olarak yayınlanmış yayınlar ve “Sosyal Bilimler” alanıyla, “İşletme”, “Yönetim” ve “Muhasebe” alanında yapılan çalışmalar dikkate alınarak sınırlandırılmıştır. Uygulanan kısıtlardan sonra 516 adet yayın değerlendirme kapsamına alınmıştır. Çalışma kapsamında hüzün turizmi kavramına ilişkin genel bilgiler, yıllık bilimsel üretim, en alakalı kaynaklar, Bradford yasasına göre kaynakların dağılımı, üç alan grafiği, en çok atıf alan yerel kaynaklar, TreeMap, ortak atıf ağı, kaynak etkisi, kaynak dinamikleri, en alakalı yazarlar, en verimli üniversiteler, Lotka yasası, yazar etkisi, en fazla atıf alan ülkeler, en fazla atıf alan makaleler, faktör analizi ve ülkelerin iş birliği haritası gibi verilere yer verilmiştir.

Hüzün turizmi kavramına ilişkin 2014-2023 yılları arasında 516 yayın değerlendirilirken bu yayınların 761 farklı yazar tarafından kullanıldığı ve bunların 186 tanesinin tek yazarlı yayınlar olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte 412 farklı anahtar kelimenin kullanıldığı, yapılan yayınların çoğunluğunun makalelerden (n=319) oluştuğu onu sırasıyla kitaplar (n=22), kitap bölümleri (n=128), ve diğerleri (n=47) olarak yayımlanmıştır. Tarama tekniğine göre hüzün turizmi kavramına ilişkin yayınlar incelendiğinde değerlendirmeye alınan ilk yılın 2014 olduğu ve 2018 yılına kadar geçen sürede yayın sayısında düzenli bir artış olduğu gözlemlenirken 2020 yılına kadar kısa süreli bir düşüşün yaşandığı izleyen süreçte ise yeniden artış eğilimi gösterdiği belirlenmiştir. Hüzün turizmi kavramına ilişkin en fazla yayının yapıldığı derginin Journal of Heritage Tourism (n= 33) olduğu belirlenmiştir. Bradford yasası kapsamında hüzün turizmine ilişkin yayınlar değerlendirildiğinde birinci bölgede 172 yayın yapıldığı ikinci bölgede 175 ve üçüncü bölgede 169 yayın yapılmıştır. Yapılan yayınların dağılımlarının birbirlerine yakın oldukları belirlenmiştir. Dolayısıyla Bradford yasasına uyum sağladığı belirlenmiştir. Bu çalışmada birinci bölgede yer alan çekirdek dergilerin Journal of Heritage Tourism, The Palgrave Handbook of Dark Tourism Studies, Current Issues in Tourism, International Journal of Tourism Cities, Dark Tourism and Pilgrimage, Tourism Management, Annals of Tourism Research, Worldwide Hospitality and Tourism Themes, Tourism Geographies, Gazing at Death: Dark Tourism as an Emergent Horizon of Research olduğu belirlenmiştir. Sankey diyagramı incelendiğinde hüzün turizmi kavramının Zhang j tarafından kullanıldığı ve yazarın “Asia Pasific Journal of Tourism Research, Tourism Management,” “Current Issues in Tourism, Tourism Geographies” adlı dergilerde yayın yaptığı belirlenmiştir. En çok atıf alan yerel kaynak Annals of Tourism Research (n=2377) iken kelime ağacında ise en çok kullanılan kelimenin hüzün turizmi (n=299) olduğu anlaşılmıştır. Hüzün turizmine ilişkin ortak atıf ağı incelendiğinde iki küme ve 59 düğümden oluştuğu belirlenmiştir. Birinci kümede 34 ikinci kümede 15 düğüm bulunmaktadır. Birinci kümede Stone arasındalık merkeziliği (27.032) ve yakınlık merkeziliği (0.0117) değeri ile en yüksek değerlere sahipken ikinci kümede ise Lennon arasındalık merkeziliği (187.00) ve yakınlık merkeziliği (0.0158) değeri ile en yüksek değere sahip olduğu belirlenmiştir. Kaynak etkisi açısından en etkin H indeksine sahip olan derginin “Journal of Heritage Tourism” olduğu belirlenmiş olup Stone Pr (n=7) ile en yüksek H indeksi, G indeksi ve M indeksine sahip yazar olduğu anlaşılmıştır. Hüzün turizmi kavramıyla ilişkili olarak en fazla yayın yapan yazar Kor Tanje Me (n=19) iken konuyla alakalı en fazla yayın yapan üniversitenin University of Palermo (n=22) olduğu, en fazla atıf alan ülke İngiltere (n=869) ve en fazla atıf alan yayının ise Tourism Management adlı dergide yayınlanan “Progress in Dark Tourism and Thanatourism Research: An Uneasy Relationship with Heritage Tourism” adlı makale ile Light D (n=234) olduğu yazarın yıllık atıf sayısının ise 33.43 olduğu belirlenmiştir. Gerçekleştirilen faktör analizi sonucunda ise iki ayrı küme olduğu ve birinci boyutta (kırmızı renkli) faktör yükü yüksek olan savaş, kimlik, merasim, katliam, duygular ve ziyaretçi motivasyonu kelimeleri yer alırken İkinci boyutta (mavi renkli) ise terörizm, tüketim, felaket kültür ve depremler kelimeleri kullanılmıştır. Hüzün turizmine ilişkin ülkeler arası iş birliği haritası incelendiğinde en fazla iş birliğinin İngiltere ve ABD arasında olduğu (n=15) olduğu belirlenmiştir.

Bu çalışmada sadece Scopus veri tabanından yararlanılması ve 2014-2023 yılları arasındaki İngilizce olarak yayınlanmış yayınlar ve sosyal bilimler alanıyla, işletme, yönetim ve muhasebe alanında yapılan çalışmalar dikkate alınarak sınırlandırılmıştır. Gelecekte konu ile ilgili çalışma yapacak araştırmacıların farklı veri tabanlarının kullanılmasının, diğer dillerde ve daha geniş bir bilim dalında araştırmalarını gerçekleştirmelerinin literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Gerçekleştirilen çalışmayla hüzün turizmi kavramına ilişkin detaylı bir literatür araştırmasına yer verilmiş, çalışmalar sınıflandırılmış, yorumlanmış ve görselleştirilerek okuyucuya aktarılmıştır. Çalışmanın gelecek araştırmalar açısından yardımcı bir kaynak niteliğinde olacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Al, U. (2008). Bilimsel Yayınların Değerlendirilmesi: H-Endeksi ve Türkiye'nin Performansı. *Bilgi Dünyası*, 9(2), 263–285. <https://doi.org/10.15612/bd.2008.307>
- Al, U., Soydal, İ., ve Yalçın, H. (2010). Bibliyometrik Özellikleri Açısından Bilig'in Değerlendirilmesi. *Bilig*, 55, 1–20.
- Alaeddinoğlu, F., ve Aliğaoglu, A. (2007). Savaş Alanları Turizmine Tipik Bir Örnek: Büyük Taarruz ve Başkomutan Tarihi Milli Parkı. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 18(2), 215–225.
- Alikılıç, I. (2021). *İletişim ve İletişim Araştırmalarında R Studio ile Veri Görselleştirme*. İksad Yayınevi.
- Alili, M. (2017). Avrupa'daki ve Türkiye'deki Hüzün Turizmi Destinasyonlarının Karşılaştırılması Üzerine Teorik Bir Çalışma. *Uluslararası Global Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 37–50.
- Armas, B. Z., Díaz, S. H., Echeverría, G. C., ve Garrido, R. S. (2023). Revisión Bibliográfica Sobre El Tanatoturismo Como Nueva Alternativa Turística En Ecuador. *Revista Conrado*, 19(91), 206-213.
- Atay, L., ve Yeşildağ, B. (2010). Savaş Alanları ve Turizmi. *Aksaray Üniversitesi İİBF Dergisi*, 2(2), 65–72.
- Birdir, K., ve Güler, O. (2019). Hüzün Turizmi: Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkını Ziyaret Eden Yabancı Turistlerin Deneyimleri (Dark Tourism: The Experiences of Foreign Tourists Visiting the Gallipoli Peninsula Historical National Park). *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 3(4), 12–23.
- Blom, T. (2000). Morbid Tourism - a Postmodern Market Niche with an Example from Althorp. *Norsk Geografisk Tidsskrift*, 5, 1–20. <https://doi.org/10.1080/002919500423564>
- Bulut, Z., ve İli Demirel, N. (2022). Türkiye ve Dünyadaki “Hüzün Turizmi” Çalışmalarının Bibliyometrik Analizi. *Turizm ve İşletme Bilimleri Dergisi*, 2(1), 67–88.
- Çatır, O. (2017). Savaş Alanı Turizmi: Bir Literatür Taraması. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 21–31. <https://doi.org/10.26677/tutad.2017.1>
- Çelik, A. (2017). Hüzün Turizmi Üzerine Bir Derleme. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 41–55. <https://doi.org/10.26677/tutad.2017.13>
- Demirgil, H. (2018). Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınlarında Bilimsel Yoğunlaşma Alanları ve Bibliyometrik Ağ Analizi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Fen Dergisi*, 13(2), 36–53. <https://doi.org/10.29233/sdufeffd.375482>
- Diadato, V. (1994). *Dictionary of Bibliometrics*. The Hawthorne Press. <https://doi.org/10.7456/10802100/004>.
- Dunkley, R., ve Morgan, N. (2007). A shot in the dark? Developing a new conceptual framework for thanatourism. *Asian Journal of Tourism and Hospitality Research*, 1(1), 1–14.
- Ertürk, M. (2018). Kıbrıs Türk Milli Mücadele Dönemi'nden Miras: KKTC'nin Hüzün Turizmi Potansiyeli. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 57–73. <https://doi.org/10.26677/tutad.2018.41>
- Evren, S., ve Kozak, N. (2013). Bibliometric Analysis of Tourism and Hospitality Related Articles Published in Turkey. *Routledge*, 25(1), 61–80. <https://doi.org/10.1080/13032917.2013.824906>
- Folley, M., ve Lennon, J. (1996). JFK and dark tourism: A fascination with assassination JFK and Dark Tourism: a fascination with assassination. *International Journal of Heritage Studies*, 2(4), 198–211. <https://doi.org/10.1080/13527259608722175>
- Fonseca, A. P., Seabra, C., ve Silva, C. (2016). Dark Tourism: Concepts, Typologies and Sites. *Journal of Tourism Research ve Hospitality*, 2, 1-6.
- Hirsch, J. E. (2005). An index to quantify an individual's scientific research output. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 102(46), 16569-16572.
- İlgar, R. (2015). *Mabetleşen Bir Mekân: Gelibolu Yarımadası Tarihi Savaş Alanları Turizmi*. 13(19), 1–20.
- Işın, A. (2022). The investigation of studies concerning to corporate social responsibility practices in restaurants through bibliometric analysis: A Research on Scopus Journals, *Journal of Business Research-Turk*, 14 (1), 1063- 1076.

- Köseoğlu, A. (2019). Hüzün turizmi kapsamında Çanakkale savaşlarının turizm ekonomisine etkisi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Kurnaz, H. A., & Kılıç, B. (2016). İtici ve Çekici Faktörlerin Hüzün Turizmi Destinasyonlarında Memnuniyet ve Sadakate Etkisi: Çanakkale Örneği. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 139-164.
- Light, D. (2017). Progress in Dark Tourism And Thanatourism Research: An Uneasy Relationship with Heritage Tourism. *Tourism Management*, 61, 275-301.
- Luna-Cortés, G., López-Bonilla, L. M., ve López-Bonilla, J. M. (2022). The Consumption of Dark Narratives: A Systematic Review and Research Agenda. *Journal of Business Research*, 145, 524-534.
- Martín-Martín, A., Orduna-Malea, E., Thelwall, M. & López-Cózar, E. D. (2018). Google Scholar, Web of Science, and Scopus: A systematic comparison of citations in 252 subject categories. *Journal of Informetrics*, 12(4), 1160- 1177.
- McBurney, M. K., & Novak, P. L. (2002, September). What is bibliometrics and why should you care?. In Proceedings. IEEE international professional communication conference (pp. 108-114). IEEE.
- Orourke, P. (1988). *Holidays in Hell*, Nueva York.
- Ogretmenoglu, M., Mavric, B., & Dincer, F. I. (2022). Using a bibliometric approach to shed light on dark tourism. *Podium*, 11(2), 328-352.
- Özdemir, F., ve Çakmak, T. F. (2022). Hüzün Turizmi Üzerine Bibliyometrik Bir Analiz. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 389–406. <https://doi.org/10.32572/guntad.1026021>
- Öztürk, A. (2016). Hüzün Turizmi Katılımcılarının Kişilik Özellikleri, Motivasyonları ve Memnuniyetleri Arasındaki İlişki. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Akdeniz Üniversitesi.
- Rojeck, C. (2007). *Ways of Escape: Modern Transformations in Leisure and Travel*. In *Macmillan*.
- Sarı Gök, H. (2022). Kültürel Miras Turizmi Araştırmalarının Görsel Haritalama Tekniği ile Bibliyometrik Analizi. *Journal of Humanities and Tourism Research (Online)*, 12(1), 218–234. <https://doi.org/10.14230/johut1090>
- Seaton, A. V. (2007). Guided by the Dark: From Thanatopsis to Thanatourism. *International Journal of Heritage Studies*, 2(4), 234–244. <https://doi.org/10.1080/13527259608722178>
- Sharpley, R. (2009). Shedding light on dark tourism: An introduction. In *The Darker Side of Travel: The Theory and Practice of Dark Tourism*.
- Shekhar, S., ve Valeri, M. (2022). Evolving Themes in Dark Tourism Research: A Review Study. *Tourism: An International Interdisciplinary Journal*, 70(4), 624-641.
- Stone, P. (2013). Dark tourism scholarship: A critical review. *International Journal of Culture, Tourism, and Hospitality Research*, 7(3), 307–318. <https://doi.org/10.1108/IJCTHR-06-2013-0039>
- Stone, P., & Sharpley, R. (2008). Consuming dark tourism: A thanatological perspective. *Annals of Tourism Research*, 35(2), 574-595
- Şimşek, M. (2021). “ Karadeniz’in Çanakkale’si ” Harşit Vadisi Savunmasının Hüzün Turizmi Bağlamında İncelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 12(2), 379–388.
- Tarifa-Fernández, J., Carmona-Moreno, E., ve Sánchez-Fernández, R. (2022). An Attempt to Clarify What Deserves to Remain Dark: A Long Look Back. *Tourism and Hospitality Research*, 14673584221110358.
- Torun, E., ve Bozkuş, K. (2022). Sınıf yönetimi araştırmalarının bibliyometrik analizi. *Studies in Educational Research and Development*, 6(1), 0–2. <http://serd.artvin.edu.tr/tr/pub/serd/issue/70332/1012973>
- Tripathi, H. K., ve Sen, B. K. (2016). Crop Science Literature and Bradford Law. *Annals of Library and Information Studies*, 63, 85–90.
- Yayla, Ö. (2021). Sürdürülebilir turizm alanının bibliyometrik profili. İçinde, *Turizm Sektöründe Güncel Araştırmalar* (Eds. Gözde Seval Ergün ve Cemal Ersin Silik), Ankara: Nobel Yayınevi.

Yozgat, U., ve Kartaltepe, N. (2012). *Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongre Kitaplarında Yer Alan Bildirilerin Bibliyometrik Profili: Örgüt Teorisi ve Örgütsel Davranış Bildirileri Üzerine Bir Araştırma*. 4(1), 149–165.